

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Број захтева)

Веће научних области друштвено-
хуманистичких наука

(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)

(Датум)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на одлуку о прихватању теме докторске дисертације и о одређивању ментора

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 186/15-пречишћени текст и 189/16), дате сагласност на одлуку о прихватању теме докторске дисертације:

Историјско-еклесиолошки аспекти организације Православне Цркве у САД

у првој половини XX века

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ

теологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Миле (Душан) Суботић

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

University of Notre Dame du Lac, Notre Dame,
Indiana, USA, мастер академске студије

3. Година завршетка

претходног нивоа студија: 2006.

2014.

4. Година уписа на докторске студије:

5. Назив студијског програма
докторских студија:

Теологија

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Име и презиме ментора: др Владислав Пузовић

Звање: доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Антиохијски патријарх Петар III (1052-1056) и црквена криза 1054. године, Зборника радова Византолошког института 51 (2014) 71-92 (М 23)
2. Суђење Дамаскину Хиландарцу на Светој Гори и међуправославни односи средином XVII века, Анали Правног факултета у Београду 2 (2015) 135-153 (М 24)
3. Утицај Духовног регуламента (1721) на Свештеничка и Монашка правила митрополита Београдско-карловачког Вићентија (Јовановића), Зборник Матице српске за историју 90 (2014) 37-54 (М 51)
4. Константинопольский патриархат и православная диаспора в XX веке: Полемика вокруг создания Эгзархата православных русских церквей в западной Европе, Вестник Православного святоотеческого гуманитарного университета (Серия 1: Богословие, Философия) 5 (55) (2014) 26-44 (додатна листа Универзитета у Београду)
5. Русские эмигранты - студенты Православного богословского факультета Университета в Белграде (1920-1940 гг.), Вестник Православного святоотеческого гуманитарного университета (Серия 2: История, История РПЦ) 2 (63) (2015) 65-83 (додатна листа Универзитета у Београду)

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће факултета

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној 30.9.2016 размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог
1. Одлука Наставно-научног већа о прихватању теме и одређивању ментора
 2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета, Научно-наставно веће Факултета на својој 13. Седници у школској 2015/2016, одржаној 30.9.2016. године, донело је следећу

ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације **Милета Суботића** под насловом „Историјско-еклисиолошки аспекти организације Православне Цркве у САД у првој половини XX века“, у саставу **др Радомир Поповић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Зоран Крстић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Растко Јовић**, доцент Православног богословског факултета Универзитета у Београду.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Кандидат је предао Већу пријаву за израду докторске дисертације.

Веће Факултета оформило је сходно актима факултета комисију за одобрење теме докторске дисертације. Комисија је у благовременом року поднела извештај Већу Факултета.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду је донело одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

- Именованом
- Већу научне области УБ
- У досије
- Архиви

ДЕКАН

проф. др Предраг Пузовић

Универзитет у Београду
Православни богословски факултет

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Област истраживања: Историја Цркве

**Тема: Историјско- еклисиолошки аспекти организације
Православне Цркве у САД у првој половини XX. века**

Ментор: доц. др Владислав Пузовић
Студент докторских студија: Миле Суботић 14/3002

Београд 2016.

Предмет и циљ рада

Предмет рада је историја помесних Православних Цркава, првенствено руских и српских црквених структура, у Сједињеним Америчким Државама, у периоду од 1907. до 1929. године, и њихов међусобни однос. Циљ рада је да се јасније сагледа проблем настанка и постојања више јурисдикција на једном географском простору, што представља проблем без преседана у историји Православне Цркве.

Српска Православна Црква у Америци представља велики и значајан део Српске Православне Цркве, са посебним карактеристикама и динамиком црквеног живота. Епископ Сава Вуковић, професори Ђоко Слијепчевић и Станимир Спасовић, у својим значајним и опширним радовима су изложили историју Српске Цркве у Америци у периоду којим се овај рад бави. Кроз читав двадесети век, Српска Православна Црква у Америци је непрекидно расла и подмлађивала се, за разлику од своје матице. Потребно је да се њена историја, и еклисиолошки и канонски проблем у коме се нашла, размотри у ширем контексту. Тај шири контекст подразумева историју осталих Православних јурисдикција у Америци и матицама у периоду којим се рад бави, историју Сједињених Америчких Држава, али социјалну и антрополошку перспективу америчког живота. На тај начин би приступи решењу насталог канонског и еклисиолошког проблема америчких Православних богослова постали јаснији.

Масовна емиграција у Америку, у периоду којим се рад бави, довела је до формирања мноштва дијаспора, које су остале у снажној вези са помесним Црквама у својим матицама. То је довело до ситуације без преседана, пошто више црквених јурисдикција коегзистира на истој територији. Стога се данас Православној Цркви намеће проблем начина успостављања нове помесне Цркве. Овај проблем је разматран са различитих аспеката, и на више нивоа до 1963. године, када је Александар Богољепов издао студију „Према Америчкој Православној Цркви“. Овај бивши професор Права у Русији, а касније професор Канонског права на Академији Светог Владимира у Њујорку, проанализиравши каноне, и историјске околности, изнео је став да Православна Црква у Америци треба да буде аутокефална, и слободна од притисака и политичких утицаја „Старога света“.¹

Стална конференција канонских Православних епископа Америке (СКОБА) је до тада направила прве кораке ка структурном јединству Православне Цркве у Америци. Питања аутокефалије, аутономије, и дијаспоре, оквирно су стављена на дневни ред Све-Православне конференције на Родосу 1961.године, у оквиру припрема за будући Велики Сабор. Међутим, ова питања се нису нашла на коначном дневном реду за будући Велики Сабор, који је састављен на четвртој по реду Све-Православној конференцији у Женеви, која је одржана 1968. године. Тензије између помесних Црква, пре свега између Москве и Цариграда, утицале су да се на дневном реду за Велики Сабор нађу „безбедне теме“, сматра амерички црквени историчар Џон Ериксон. Руска Православна Црква је са другим помесним Црквама са територије Источног блока, играла у овом периоду важну улогу у припреми за будући Велики Сабор. Москва се тада оштро успротивила због тога што је Цариград признавао групе на Западу, које је она сматрала за шизматичке.²

Од оснивања СКОБА-е и почетка настојања да се обнови јединство Православне Цркве у Америци, протекло је нешто више од пола века. Догађаји и настојања у протеклих педесет година представљају савремена дешавања, и стога нису предмет овог рада. У овом периоду се преобликује и богословска мисао у Сједињеним Америчким Државама.

¹ Bogolepov, Alexander, Toward an American Orthodox Church: The establishment of an Autocaphalous Orthodox Church, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 2001, IX- XI.

² Bogolepov, Наведено дело, XI.

Рад се бави упоредном историјском анализом приступа решењу овог канонског и еклисиолошког проблема у Православној богословској периодици и студијама Православних теолога, у првим деценијама након његовог настанка. У периоду после 1960.године интензивније је почело да се ради на његовом превазилажењу, кроз конференције и састанке комисија за припрему и одржавање Светог Великог Сабора. Овај сабор је требао на васељенском нивоу да реши питање и проблем Црквене аутономије и аутокефалије, као и Православне дијаспоре. У освит овог сабора, видљива је неспремност, и недостатак смелости и воље да се Православна Црква са овим проблемима суочи. Сведоци смо постојања два поимања еклисиологије и два концепта које заступају Москва и Цариград. Променљиве историјске и геополитичке околности у последњих пола века, веома променљиво утичу на приступ решењу проблема у Православним дијаспорама. Оваква реалност изазива нестрпљење и забринутост дела Православних у Америци, пре свега лаика, који су у много већој мери укључени у живот Цркве, него што је то случај у матицама.³ Српски архијереји и богослови, који су дуги низ година део комисија које припремају одржавање Великог Сабора, отворено исказују да велика очекивања остају неиспуњена. Епископ и професор Иринеј Буловић исказује само задовољство због обнављања пројаве видљиве саборности Православне Цркве. Митрополит и професор Амфилохије Радовић јасно указује на чињеницу да Велики Сабор неможе да буде Васељенски, управо због тога што на свом дневном реду, који се временом смањивао и сужавао, нема постојећи проблем Православне Еклисиологије.⁴

Методe које ће се у истраживању применити

У првом делу рада, примењиваће се упоредно-историјска метода. Ради бољег разумевања проблема, историја настајања америчких дијаспора ће се сагледавати и из

³ The American Orthodox Church is Holy, Catholic and Apostolic: It Must Now be One, Orthodox Christian Laity Occasional Papers series, No. 8, 2016.

⁴ Белешке са предавања „Уочи великог свеправославног сабора“ на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, које је одржано 20. маја 2016.године.

социолошке и антрополошке перспективе. Извори за први историјски део су јубиларне споменице и монографије прикупљене током самосталног истраживачког рада у Сједињеним Америчким Државама. Као полазна основа за историју Српске Православне Цркве у Америци и историју српско-руских црквених односа, користе се радови епископа Саве Вуковића и професора Ђоке Слијепчевића. Примарни извори и методолошка поставка за историју Православних јурисдикција у Америци, и њихов међусобни однос је кратка студија професора Џона Ериксона „Православни хришћани у Америци“, и јубиларни зборник радова „Православна Америка 1794-1976. Развој Православне Цркве у Америци“, чији су уредници професори Констанс Тарасар и Џон Ериксон.⁵

Други део рада ће бити упоредна анализа различитих приступа еклисиолошком проблему. Извори за други еклисиолошки део рада су објављене студије и периодика, пре свега Духовне Академије Светог Владимира у Њујорку, и Грчке Православне богословске школе Часног Крста у Бостону. За методолошку поставку анализе еклисиолошког проблема Црквене аутономије и аутокефалије, у раду се користи студија Александра Богољепова „Према Америчкој Православној Цркви“.

Основна хипотеза у раду је да је проблем Црквене јурисдикције у Америци настао као последица неразумевања Православне еклисиологије и канонског предања Цркве, у сплету историјских, друштвених, и политичких околности, не само у Европи и на Блиском Истоку, већ и у Сједињеним Америчким Државама. Кроз читав рад, и у његовом закључку се оповргавају хипотезе да смо на корак до решења проблема Црквене јурисдикције у Америци, али и хипотезе да до њега никада неће доћи, те да ће стање остати *status quo*.

⁵ Оригинални наслови на енглеском језику:

Erickson, H. John, *Orthodox Christians in America*, Oxford University Press, New York, 1999.

Tarasar, Constance и Ericson, John, *yp. Orthodox America 1794- 1976: Development of the Orthodox Church in America*, Deparment of History and Archives, Syosset, New York, 1975.

Опис садржаја (структуре рада) по поглављима

Садржај

Предговор

Увод

1. Историја Православне Цркве у САД (1907-1929)
 - 1.1 Руска Православна мисија у Америци у осамнаестом и деветнаестом веку
 - 1.2 Историја Српске Православне мисије при РПЦ
 - 1.3 Грчка дијаспора у САД
 - 1.4 Сиро-арапска мисија при РПЦ у Америци
 - 1.5 Албанске Православне парохије при РПЦ у Америци
 - 1.6 Бугарске парохије при РПЦ у САД
 - 1.7 Црквени живот румунских емиграната у САД
 - 1.8 Проблем украјинске (унијатске) дијаспоре у САД
2. Еклисиолошка перспектива организације Православне Цркве у САД до оснивања СКОБА-е
 - 2.1 Држава и верске заједнице у америчком законодавству
 - 2.2 Историјски контекст америчког друштва (1907-1929)
 - 2.3 Православље у САД од Велике депресије до Другог светског рата
 - 2.4 Православне јурисдикције у Америци након Другог светског рата
 - 2.5 Проблем јурисдикције у послератној америчкој богословској мисли
 - 2.6 Обнављање јединства кроз оснивање СКОБА-е
 - 2.7 Завршно разматрање

Резиме

Библиографија

1. Први део рада, који је историјски, подељен је у осам поглавља. Овај део рада се бави периодом ревитализације Руске Православне мисије, њеном историјом и њеним брзим урушавања услед настанка националних јурисдикција између 1907. и 1929.године.

1.1 Руска Православна мисија у Америци у осамнаестом и деветнаестом веку

Прво поглавље рада се бави настајањем Руске Православне мисије у Америци и њеном кратком историјом у осамнаестом и деветнаестом веку. Овај уводни део рада обрађује историјат Руске Православне мисије на Аљасци и Алеутским острвима, од њеног оснивања 1794. године, до њене ревитализације 1870. године. Мисија је прерасла у Руску Православну америчку мисију, и раширила се по читавим Сједињеним Државама. Рад прати историју досељавања православних народа, њихову интеграцију у америчко друштво, и организацију њиховог црквеног живота, под окриљем руске мисије. Српско-руски црквени односи постали су интензивни у периоду од 1880. године, када је почео други и највећи емиграциони талас Срба у Америку, и прате се до 1907. године, када је одржан први Све-амерички сабор. Амерички Срби су били део мешовитих прохија под руском црквеном јурисдикцијом, али су настојали да одржавају снажне везе са покрајинским Црквама у матицама. Покрајинске цркве су показивале интересовање са српску емиграцију у Америци, и помагале јој у складу са својим могућностима. Првојерарси и синоди српских покрајинских Цркава, у овом периоду, нису озбиљно доводили у питање канонски поредак, и ауторитет руске јерархије у Америци. Прве српске парохије под руском јурисдикцијом је основао архимандрит Севастијан Дабовић. Руска Православна Црква у Америци, у деветнаестом веку, држала је канонско устројство и поредак. Њена виша јерархија и свештенство показивали су пуно разумевање за потребе других Православних народа који су емигрирали у Сједињене Државе. То се нарочито огледало у веома смелој и далекосежној визији америчког архиепископа, и будућег патријарха руског Тихона. Архиепископ Тихон Белавин је увидео да мисионарска епархија у Америци треба да еволуира у Америчку Цркву, која ће бити вишенационална, и која ће саму себе да издржава. Упркос овим чињеницама, националне тежње и осећања, које су карактеристичне за деветнаести век, међу Православним емигрантима у Америци

биле су снажне. Отуда су скоро све етничке парохije (касније и епархије), међу којима су и српске, настојале да буду под јурисдикцијама Црква у матичним земљама.⁶

1.2 Историја Српске Православне мисије при РПЦ

Историја Српске Православне мисије у Америци обухвата период од 1905. године, када ју је архиепископ Тихон Белавин основао, и на њено чело поставио архимандрита Севастијана Дабовића, до 1927. године, када је епископ америчко-канадски Мардарије Ускоковић сазвао први Црквени сабор Српске Православне Цркве у Америци. Историју Српске Православне мисије у Америци треба сагледавати у контексту промена у животу православне емиграције у Сједињеним Државама, збивања у Русији, у којој је дошло до бољшевичке револуције, и последичних дешавања у Руској Православној Цркви у Русији и Америци. На Српску мисију Руске Православне Цркве у Америци, њено осмостаљивање и присаједињење Српској православној Цркви у матици, утицали су Балкански ратови, Први светски рат, настанак Југославије и уједињење покрајинских цркава, од којих је образована обновљена патријаршија. Историја Српске мисије у Сједињеним Државама најбоље се прати кроз живот и рад тројице пастира, које је Српска Црква уврстила у диптих светитх. Први међу њима је архимандрит Севастијан Дабовић, други је епископ Николај Велимировић, који је у овом периоду два пута боравио у Америци, а трећи је први српски епископ америчко-канадски Мардарије Ускоковић. У овом периоду првојерарси Руске Православне Цркве у Америци, са титулом архиепископа, након Тихона Белавина били су: Платон Рождественски (1907-1914), Евдоким Мешерски (1914-1918), Александар Немоловски (1919-1922) и поново Платон Рождественски (1922-1934), који је добио титулу митрополита.⁷ Владика Николај је по другом повратку из Америке, Архијерејском Синоду поднео извештај о црквеном животу тамошњих Срба. Он је констатовао да је Руска мисија у Америци била добро уређена у време архиепископа Тихона Белавина и Платона Рождественског. Владика Николај је закључио да је Руска Црква у Америци почела да губи свој углед доласком архиепископа Евдокима Мешерског, који није био благонаклон према америчким Србима. Архиепископ Евдоким је

⁶ Erickson, нав. дело, 31- 51. Уп. Tarasag и Ericson ур., нав. дело, 15- 81, 83-125.

⁷ Erickson, нав. дело, 31- 51. Уп. Tarasag и Ericson ур. , нав. дело, 127- 171, 173-210.

безуспешно чинио све да их задржи под својом јурисдикцијом. Владика Николај у свом извештају наводи, да је Мешерски непотребно рукополагао много руских свештеника, који су живели у немаштини. У време Евдокимовог наследника Александра Немоловског, који је био пореклом из Галиције, према речима владике Николаја, Руској Цркви у Америци се догодила катастрофа. Владика Николај је констатовао да је велики број свештеника рукопологан, и велики број епископа разних православних народа хиротонисан, да би они признали руску врховну јурисдикцију.⁸

1.3 Грчка дијаспора у САД

Грчка дијаспора се у Сједињеним Државама формирала најкасније. На почетку двадесетог века, Грци имали свега пет парохија, да би их 1918. године било око сто четрдесет. Ове парохије су одржавале слабе везе са Руском архиепископијом, али и са својом матицом. Актом Васељенског патријарха из 1908. године, ове парохије су стављене под јурисдикцију Јеладске Цркве. У наредних десет година се ништа значајно није догодило у погледу организације црквеног живота, и заједнице америчких Грка су остале без епископа и у изолацији. Ствар се променила трудом тадашњег архиепископа атинског и поглавара Јеладске Цркве Мелетија Метаксакиса тек 1918. године. Мелетије Метаксакис је био активан у време политичких превирања у Грчкој. Током Првог светског рата 1917. године, грчки премијер и либерални експонент Британије и Француске Елефтерије Венизелос, протерао је про немачки настројеног краља Константина. Мелетије Метаксакис, који је Венизелоса подржавао, убрзо је постао поглавар Јеладске Цркве. У том својству је путовао у Америку, и поставио епископа Родостолона Александра за поглавара обједињених грчких парохија. Амерички грци су као и у матици били подељени на монархисте и републиканце. Подела се одразила и на црквени живот.

Венизелисти су користили нови календар, који је увео Метаксакис 1923. године, док су монархисти користили јулијански календар. Остало је забележено да су мали

⁸ „Цео овај руски план не само да је пропао, него је створио- сада такво зловољно и хаотично стање, да ће требати и много времена и мудрости, да се опет све доведе у мир и поредак“, пише у свом извештају владика Николај Велимировић. Он у свом извештају потврђује да је већина верника Руске Цркве у Америци била из Галиције, док су Великоруси углавном постали бољшевици. Вуковић, Сава, Историја Српске Православне Цркве у Америци и Канади: 1891-1941, Каленић, 1994, 137.

хорови, који су о Божићу и Новој Години певали божићне песме у домовима и локалима америчких Грка, чинили то два пута, пре свега због новчаних прилога које су добијали.

У Грчкој је на изборима 1920. године дошло до промена. Венизелос је изгубио, краљ се вратио у земљу, а атински архиепископ Мелетије је свргнут. Тврдећи да је незаконито свргнут, Метаксакис је отишао у Сједињене Америчке Државе у егзил. Упркос противљењу монархиста, Метаксакис је са епископом Александром сазвао Први Црквено-народни конгрес грчких парохија у Америци. На овом сабрању одржаном у септембру 1921. године у Њујорку, формално је установљена Грчка Православна Архиепископија Северне и Јужне Америке. Неколико месеци касније, Мелетије Метаксакис је изабран за васељенског патријарха. У свом говору на устоличењу, новоизабрани патријарх је са одушевљењем говорио о својој визији о будућности Православља у Америци. Рекао је да је свестан колико би се Православље прославило у великој земљи каква је Америка, у којој је тада живело више од два милиона православних, када би Православна Црква у њој била уједињена. Овај говор патријарха Мелетија је био повратак визији уједињене Православне Цркве у Америци. Метаксакис је почетком 1922. године укинуо декрет којим су грчке парохије у Америци стављене под јурисдикцију Јеладске Цркве. У мају исте године је издао декрет о успостављању нове Грчке Православне Архиепископије, која је постала део Васељенске патријаршије. Овај документ није у потпуности одговарао визији у говору на устоличењу Мелетија Метаксакиса, сматра историчар Џон Ериксон. Новоуспостављена архиепископија је имала снажан грчки карактер, и према оснивачкој повели је требала да негује веру и морал америчких држављана који су грчког порекла.

За поглавара Грчке Архиепископије у Америци је постављен епископ Родостолона Александар, који није успевао да помири монархисте и присталице Елефтерија Венизелоса. Јеладска Црква је као опонента Александру послала свог изасланика, који је 1921. године окупио педесетак парохија у којима су већину чинили ројалисти. Две године касније, митрополит Василије Камвопулос је ове парохије организовао као Аутокефалну Грчку Православну Цркву Америке и Канаде. Подела међу америчким Грцима је трајала до 1930. године. Тада су васељенска Патријаршија и Јеладска Црква споразумно из

Америке повукли оба епископа, и за црквеног поглавара америчких Грка поставили младог и енергичног митрополита Корфуа Атинагору.⁹

1.4 Сиро-арапска мисија при РПЦ у Америци

Стање сиро-арапских парохија је постало компликованије. Оне су за време епископа Рафаела Хававинија биле очигледан пример, да је национална црквена структура могла да се одржи у оквиру Руске архиепископије. Двадесетих година прошлог века је међу њима дошло до поделе и сукоба између „антакија“, односно проантиохијски оријентсаних и такозваних „русија“, који су били оријентисани проруски. Парохије које су постале део Антиохијске Патријаршије су припале су епископу Виктору Абу Асалију 1924. године. Остале парохије су остале под јурисдикцијом епископа Афимиа Офиеша, који је претходно био епископ Руске архиепископије и непрактични идеалиста. У време ове поделе постао је поглавар самопроглашене „Америчке Православне Католичке Цркве“. Епископ Виктор се упокојио 1934. године, а епископ Афимије се оженио и поднео оставку. Обе групе су нове епископе добиле 1936. године. Енергични Архиепископ њујоршки Антони Башир је успоставио контролу над већином сиро-арапских парохија у Америци. Под његовим вођством је Антиохијска Православна хришћанска архиепископија постала једна од најорганизованијих и најделотворнијих јурисдикција у Америци. Ривал Антонија Башира, који је имао титулу епископа Толеда, временом је такође постао признат од стране Антиохијске Патријаршије. Ове две антиохијске јурисдикције су наставиле упоредо да постоје до 1975. године.¹⁰

1.5 Албанске Православне парохије при РПЦ у Америци

Албанске Православне парохије су такође биле део Руске архиепископије. Њих је водио свештеник Теофан Ноли, који је био изузетан национални радник, који је поред богослужбених књига, на албански језик превео Шекспира и Сервантеса. Ноли је почео да окупља албанску емиграцију 1908. године, а Руска архиепископија је изабрала за епископа 1919. године. Потврда за његов избор никада није стигла из Москве, и због тога је посвећен у Албанији као поглавар самосталне Албанске цркве. Теофан Ноли је на

⁹ Erickson, нав. дело, 53- 75, 77-101. Уп. Tarasar и Ericson ур. , нав. дело, 127- 171, 173-210.

¹⁰ Erickson, нав. дело, 53- 75, 77-101. Уп. Tarasar и Ericson ур. , нав. дело, 127- 171, 173-210.

кратко вршио и дужност албанског премијера, да би након тога био протеран из земље. Обрео се у Сједињеним Државама, где је формирао Албанску Православну Архиепископију у Америци 1932. године.¹¹

1.6 Бугарске парохије при РПЦ у САД

Бугари су у Сједињене Државе почели да долазе у малом броју почетком двадесетог века, и били су углавном део руских парохија. Неколико независних парохија су основали 1907. године, а Бугарска Патријаршија је почела да настоји да их организује тек 1922.године. Свог епископа је добила тек 1938. године.¹²

1.7 Црквени живот румунских емиграната у САД

Организовање црквеног живота румунских емиграната у Америци је копликовано, и у случају америчких Грка. Две трећине Румуна, који су у Америку дошли пре Првог светског рата, вратило се у Румунију његовом завршетку. Они који су у Америци остали, били су расути као и Арапи и Бугари. Пошто им је језик био романски, Румуни су се тешко прилагођавали у парохијама, у којима су у употреби били словенски језици. Румуни су почели да формирају независне парохије у Америци 1904. године, са свештеницима који су долазили из њихове матице. Ове парохије су тек 1929. године одржале свој први конгрес у Детроиту, и затражиле од Румунске Цркве оснивање своје аутономне северноамеричке епархије. Даровити и енергични епископ Поликарп Моруска је у Сједињене државе стигао из Румуније шест година касније. Он је у Грес Лејку у Мичигену основао „румунску кућу“, у којој је основана мала монашка заједница и седиште његове епархије.¹³

1.8 Проблем украјинске (унијатске) дијаспоре у САД

Сви Православни народи су мање више лако организовали свој црквени живот у Америци, под јурисдикцијом Цркава у својим матицама. Изузетак су били Украјинци, чија се матица налазила у Царској Русији, и касније у Совјетском Савезу. Током буђења

¹¹ Erickson, нав. дело, 53- 75, 77-101. Уп. Tarasac и Ericson ур. , нав. дело, 127- 171, 173-210.

¹² Erickson, нав. дело, 53- 75, 77-101. Уп. Tarasac и Ericson ур. , нав. дело, 127- 171, 173-210.

¹³ Erickson, нав. дело, 53- 75, 77-101. Уп. Tarasac и Ericson ур. , нав. дело, 127- 171, 173-210.

њихове националне свести, почетком двадесетог века, амерички Украјинци су формирали Украјинску националну Цркву, која је била независна од Руске архиепископије и осталих Цркава, али без епископа. Након слома Царске Русије, Украјинци су на кратко прогласили самосталну републику, и у њој непризнату Укарајинску Аутокефалну Православну Цркву. Ова црква није била призната, пре свега због начина избора и посвећења њених епископа. Упркос томе, Украјинска Православна Црква Сједињених Амерички Држава и Украјинска Православна Црква Канаде, поздравиле су оснивање цркве у матици, и од ње затражиле епископе. Епископ Џон Теодорович је постављен за поглавара обе заједнице, али су оне остале непризнате и неканонске. Са проблемом организације црквеног живота и недостатком епископа у Сједињеним Државама, тридесетих година двадесетог века су се среле две групе. Унијатске групе Украјинаца и Карпаторуса су се успротивиле папском декрету из 1929. године, који је налагао да свештеници који долазе из матице морају да буду у целибату. Ове групе нису хтеле да се обрете Руској Цркви, као њихов претходник Алексије Тот крајем деветнаестог века, плашећи се губитка свог националног идентитета. На тај начин је 1937.године најпре настала Украјинска Православна Црква у Америци, а годину дана касније Америчка карпаторуска Православна грчка католичка епархија Сједињених Америчких Држава.¹⁴

- 2 Други део рада, који је еклисиолошки и антрополошки, приказује живот Православне Цркве у САД након дезинтеграције Руске мисије. Овај део рада садржи упоредну анализу ставова, углавном америчких Православних богослова који су се баве проблемом јурисдикције у Америци.

2.1 Држава и верске заједнице у америчком законодавству

Верски живот у Сједињеним Америчким Државама веома је жив и динамичан. Емиграција непрекидно доноси нове и разноврсне традиције и богослужбене праксе.

¹⁴ У заједницу са осталим Православним Црквама су ушле неколико деценија касније, и то канадска 1990. године, и америчка 1995.године, када су потпале под јурисдикцију Васељенске Патријаршије. У случају ове две унијатске групе, Васељенска Патријаршија се позвала на двадесет осми канон Четвртог васељенског сабора. Erickson, нав. дело, 53- 75, 77-101. Уп. Tarasar и Ericson ур. , нав. дело, 127- 171, 173-210. Bogolepov, нав. дело, XXII.

Хришћанска популација, која је у Америци најбројнија, непрекидно се мења. Непоуздане статистике говоре да, судећи по броју крштених, православних хришћана у Сједињеним Америчким Државама има око три и по милиона. Од овог броја, око осамсто педесет хиљада активно учествује у животу Православне Цркве. Око деведесет процената Американаца верује у Бога, и вера је веома значајна у америчком културном, јавном, и политичком животу. Упркос томе, Сједињене Америчке Државе су ретка земља, која је избегла да успостави државну религију. То је најпре учињено 1791. године, и од тада је Америчкој влади забрањено да призна било коју религију, или да фаворизује једну религију на штету других. Између осталог, то значи да Влада не може да именује верске поглаваре, намеће богослужење или молитву, издаје званична тумачења светих списа, или дефинише исповедања вере. Овај закон је у Америци познат као „одвојеност цркве и државе“, и важи не само за хришћанске цркве, већ и за исламске заједнице, синагоге, и друге верске заједнице.

Овакав основни принцип одвојености цркве и државе, у америчким научним круговима се још зове и „неустановљавање“, како би му се дало правно значење и карактер. Да би се овај принцип разумео, неопходно је да се истражи његово верско, философско, и политичко порекло. Такође је неопходно упознати се са уставним и правним одредбама које дефинишу принцип „неустановљавања“. Посебно је важно да се разуме структура власти у Сједињеним Државама, њен федерални систем и подела моћи, која утиче на верске слободе. У Сједињеним Амерички Државама, правосуђе има ексклузивну власт да интерпретира устав, а самим тим одреднице за верске слободе, као и право да поништава локалне законе који крше интерпретације Врховног суда. Основне хипотезе и структура овога рада, засноване су на студији групе аутора Боиси центра за истраживање религије и јавног живота у Сједињеним Државама.

До времена оснивања Сједињених Држава, слобода савести је постао опште прихваћен принцип међу Американцима, и то основно људско право власт није могла да ограничи. Признавање ове слободе није моралао да значи одвојеност цркве од државе. Многи Американци су веровали да установљавање државне религије, или чак више њих, уз толеранцију осталих религија, може да обезбеди довољне гаранције за слободу савести. Овакво схватање је могло да доведе до установљавања религије у Америчком уставу. То

се није догодило због принципа и циљева евангелистичке теологије и либералне философије просветитељства.¹⁵

2.4 Историјски контекст америчког друштва (1907- 1929)

Период између 1900. године и 1920. године се у америчкој историографији назива Ера напретка. Почетак новог века је донео олакшање радничкој класи, која је много патила у току друге половине деветнаесетог века. Након убиства Вилијама Мекинлија 1901. године, Теодор Рузвелт је постао најмлађи Амерички председник, пун енергије и идеализма. Овај амерички председник је био човек који се борио у име народа. Теодор Рузвелт је веровао да је требао да се стара за добробит народа, а не за добробит богатих. Сматрао је Сједињене Америчке Државе, као република, нису смеле да имају социјалне баријере. Сматрао је да свако треба да напредује према својим могућностима и таленту. Рузвелт је схватао да држава треба да регулише крупно пословање, будући да крупни капитал није показао да нормално третира раднике и потрошаче. За време мандата америчког председника Вилијама Хауарда Тафта, Рузвелтовог наследника, Савезна влада је изгласала важне законе који регулишу пословање. Држава је тада тужила многобројне монополисте и трастове- удружене корпорације, и власнике крупног капитала. Водећи судске поступке против монополиста у пословању са дуваном, нафтом, челиком и железницама, Теодор Рузвелт је постао познат као „разбијач трастова“. Председник Рузвелт је радио на свеобухватним реформама: социјалним, политичким и економским. Успех ових реформи је довео до промена изборног процеса, који је грађанима дао већу улогу у доношењу одлука.¹⁶

Истраживачко новинарство и књижевност су се, у овој Ери напретка, бавили слабостима друштва. Новински чланци су се бавили непоштеним пословањем људи,

¹⁵ Од изузетне важности је и анализа трендова, који ће у догледној будућности да утичу на односе државе и верских заједница у Сједињеним Америчким Државама. Отвореним изазовима у погледу схватања матице и дијаспоре, као и будућег статуса и јурисдикције, односно могуће аутокефалије Православне цркве у Америци, треба приступити након озбиљне упоредне анализе односа цркве и државе у Сједињеним Америчким Државама и земљама из којих емигранти етничких православних јурисдикција воде порекло. The Boisi Center for Religion and American Public Life, Separation of Church and State, преузето са http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/boisi/pdf/bc_papers/BCP-ChurchState.pdf, 01.01.2015.

¹⁶ Zinn, Howard, A People's History of the United States, HarperCollins, New York, 2005, 320-406.

какав је био Џон Рокефелер, власник компаније Стандард Оил. Читаве књиге су биле писане о животима и условима рада емиграната у лошим градским срединама и великим фабрикама. На тај начин је средња класа, која је живела лагодно, увидела да ови проблеми и њу директно погађају. Постала је згрожена, и почела је да се залаже за промене. По завршетку рата Америке са Шпанијом, ојачало је синдикално удруживање радника. До 1904. године, два милиона радника је било учлањено у синдикате, како би остварили сигурност у случају болести, инвалидитета, инфлације, и судских спорова са послодавцима. Вудроу Вилсон је постао председник 1912. године, и наставио је да се залаже за реформе. Вилсон је прописао много законских одредби, које су штитиле раднике, и регулисале услове пословања. Он је реформисао финансијски систем, и формирао моћне Федералне резерве. Ратификација Деветнаестог амандмана, био је највећи тријумф доба реформи, јер је дао потпуна права женама, које су чиниле половину америчке популације.

Сједињене Америчке Државе су географском и политичком смислу, ушле у двадесети век као изоловано друштво. Америка се није мешала у конфликте других држава, али је вршила територијална освајања, и ратовала за своје личне интересе. Рат са Шпанијом је представљао крај географске и политичке изолованости. По први пут су Сједињене Државе водиле рат, који није био побуна колоније против нације која доминира, и која је контролише. Сједињене Америчке Државе нису као велике европске силе стицале далеке колоније. То се променило на прелазу из деветнаестог у двадесети век. Америка је за стицање колонија имала више разлога. Први је био да стекне партнере за трговину под повољним условима. Други је био да добије луке и оснује мормаричке војне базе. Трећи је био да Сједињене Државе покажу свету да су велика сила. Америка је била кадра да произведе довољно хране и индустријских производа за своје потребе, али није имала климу да произведе друге сировине, као што су кафа, шећер или гума. Колоније су могле да производе потребне сировине, али и да купе америчку храну и индустријске производе. Опште је познато да колонизатор поставља услове трговине колонијама, по којима се сировине купују јефтино, а храна и индустријски производи скуп. Сједињене Државе су стекле Хаваје, стратешки важну колонију на централном Пацифику, у којој се производио шећер. Хаваји су постали америчка територија са поморском базом и важан партнер за трговину. У рату против Шпаније, Америка је

добила територије Гуама, Порторико и Филипине. Куба је такође постала амерички протекторат. Сједињене државе су од 1903. године почеле да контролишу део Панаме, у коме је у току била изградња канала који је требао да повеже Атлански и Тихи океан. Американци су ангажовали раднике са Кариба, и довршили започети посао 1914. године. Овај период се сматра за почетак настојања Америке да буде „светски полицајац“, који непрекидно настоји да се меша у послове латиноамеричких држава.¹⁷

Први светски рат је био улазак Сједињених Америчких Држава у светска дешавања. Иако је Први светски рат почео 1914. године, Америка је у њега непосредно ушла тек након три године. Сједињене Државе су снабдевале новцем и оружјем своје савезнике- Силе Антанте од 1915. године. Америка је Силама Осовине објавила 1917. године, а на поприште ратних сукоба ушла тек 1918. године. Из рата су Сједињене Државе изашле на снажним позицијама, пошто су традиционалне европске силе: Британија, Француска, Немачка и Русија, изашле знатно ослабљене. Милиони младих Европљана је настрадало, војске и морнарице европских држава су биле уништене, њихове економије разорене, а градови и села у Француској били су девастирани. Насупрот томе, Сједињене Државе су изгубиле мали број војника и бродова, док је фронт је био далеко од њих. Ратни напори су на америчку економију деловали позитивно. Чињеница да је рат могао да се избегне, утицала је на америчког председника Вилсона да инсистира на организовању Лиге народа. Ова међународна организација је требала да омогући представницима земаља чланица, да конфликте решавају мирно за истим столом. Вилсонова визија је била да оружани сукоб постане последња могућност.¹⁸

Деценија између Версајског мира 1919. године и слома берзе 1929. године, има много назива. Позната је као Бучне двадесете, Доба цеза, или Ера шипарица. Многи су доживљавали доба цеза као стварни почетак двадесетог века и модерног доба. Технологија је донела промене у свакодневни живот. Људи су гледали покретне слике на платну, и куповали плоче са цез музиком. У овом периоду су у Америци породични клавири замењени грамофонима и радио апаратима. Американци су куповали аутомобиле, које је покретним тракама производио Хенри Форд од 1902. године. Први светски рат је америчко друштво увео у деценију напретка. Овај напредак се односио на

¹⁷ Remini, Robert, A Short History of the United States, HarperCollins, New York, 2008, 187-214.

¹⁸ Davidson, James, A Little History of the United States, Yale University Press, 2015, 205-236.

све, осим на радничку класу, која је изгубила много у односу на претходну Еру напретка. Богати су постали још богатији, а било је и више скупх ствари, на које су могли да троше новац. Жене су добиле највећу слободу, коју су стекле током Првог светског рата, и ромениле су своју појаву, облачење и понашање. Експанзија уметничког стваралаштва је била усмерена на мрачнију страну живота. Уметници који су припадали овој „изгубљеној генерацији“, писали су о смрти невиности у Првом светском рату. Говорили су о немогућности да се живи романтично у савременом свету. Иако је џез музика била живахна и заносна, била је изграђена песмама робова и блузу. У ноћним клубовима је постојала сегрегација. Афроамериканци су у њих улазили на задња врата, као извођачи, или као кухињско особље. У политичком смислу, двадесете године двадесетог века, обележио је повратак конзервативизма. Три америчка председника из републиканске партије су прописала пореске олакшице за богате, и опозвала законе у корист радничке класе. „Забава Доба џеза је завршена изненадно, као што је и почела, сломом њујоршке берзе 24. октобра 1929. године.“, закључила је америчка историчарка Стефани Мунтон.¹⁹

Имиграциони акт из 1924.године, био је један од контроверзних политичких политичких одлука у овом периоду. Он је прописивао квоте за број усељеника у Сједињене Државе. Масовни талас усељеника у то доба је долазио из Јужне и Источне Европе. Амерички синдикати су изразили забринутост да емигранти не поремете тржиште рада. Конгрес је одговорио издавањем Имиграционог акта, тако што је одредио емиграциони прилив од два процента за сваку нацију у односу на њихов број у Америци у 1880.години. Ова година је изабрана, зато што је у њој у Америку усељено најмање емиграната из Источне Азије и Источне Европе.²⁰

2.3 Православље у САД од Велике депресије до Другог светског рата

До краја тридесетих година двадесетог века, структура Православне Цркве у САД је измењена. Све је постало другачије него што је архиепископ Евдоким описао у свом извештају Руском Синоду 1916.г. Уместо јединствене Цркве под руском јурисдикцијом,

¹⁹ Muntone, Stephanie, U. S. History Demystified, McGraw- Hill, New York, 2012, 259-271.

²⁰ McGeehan, John, The Everything American History Book, Adams Media, Avon, 2007, 139-168

која тежи самосталности, настало је дванаест засебних етничких јурисдикција, које су одржавале тесне везе са својим матицама у Европи и на Блиском истоку. Православци у Америци су почели да сматрају да је то природан начин црквене организације у америчком друштву, и да он одговара америчком друштвеном начелу неговања различитости идентитета и вере.

Амерички емиграциони законски акт о етничким квотама 1924.г., ограничио је број усељеника Грка на свега стотину годишње. Последња година масовног досељавања Грка у Америку је била 1921.г. када их је 28.000 дошло у САД. Многи од њих, укључујући и друге православце, нису намеравали да трајно остану у Америци. Међутим, променом америчке усељеничке политике, они су почели да остају. Неки од њих су почели да склапају мешовите бракове, уче своју децу да говоре енглески, прилагођавају своја имена и презимена америчким. Временом су и напустили Православну Цркву. Они који су пружали отпор асимилацији у овом периоду, окупљали су се у својим етничким црквама, парохијским школама и друштвеним организацијама. Руски православни клубови и Српска певачка федерација, су само две од многих организација које су организовале локалне и државне културне и спортске манифестације. Грчки архиепископ Атинагора је био један од највећих заговорника неговања језика и кутутре на овај начин.

Иако су националне цркве допринеле очувању православног идентитета у Америци, њихово постојање је имало своју цену, сматра Џон Ериксон. Јурисдикције подељене по националном принципу нису имале материјална средства, људски потенцијал, и систем образовања као јединствена црква у Америци под руском јурисдикцијом пре Октобарске револуције. Богословија коју је 1905.г. основао архиепископ Тихон, затворена је 1923. године. Националне јурисдикције формирале су затворене заједнице искључене из америчких друштвених токова. Њихове парохије нису могле да приме нове чланове, уколико припадају другој етничкој групи, и потенцијал за православну мисију у новом контексту је изгубљен. У овом периоду, црквене власти су сматрале да очување Православне вере у Америци, зависи од очувања националног идентитета и језика. Међутим, поједини епископи, међу којима је био грчки епископ Јаким Алексопулос, доводили су овај став у питање почетком двадесетих година прошлог века. Далеко утицајнији од епископа Јоакима, био је митрополит Антиохијске Православне Архиепископије Антони Башир. Он је подстицао употребу енглеског језика,

равој наставног програма у парохијским школама, и примање конвертита у своју јурисдикцију. Епископ Афтимиос Офиеш је 1927. године чак истакао да је постојање етничких јурисдикција највећа препрека за здрав развој Православља у Америци. Он је сматрао да је једино одрживо решење овог проблема формирање „Америчког Синода уједињеног Православља“, који би био независан од помесних Цркава у Европи и на Блиском Истоку. Предлог епископа Офиеша је наишао на слабу подршку. Иако су поглавари Цкава у Америци прихватили постојање паралелних јурисдикција, многи од њих су осећали потребу за међусобном сарадњом. Грчки архиепископ Атинагора је предложио 1934. године, да се оснује богословска школа за потребе свих Православних јурисдикција у Америци. Митрополит Антони Башир је 1937. године предложио одржавање конференције Православних епископа, која би окупила поглаваре разних јурисдикција. Поглавар Руске митрополије Теофил је одбио оба предлога, будући да је бринуо само о очувању руског наслеђа. Нешто успешнији у погледу превазилажења поделе Православних јурисдикција у Америци, у овом периоду су били архиепископ Атинагора и Антони Башир. Они су 1943. године основали Федерацију Православних поглавара грчко католичких јурисдикција у Америци. За две године постојања, ова организација се изборила за статус Православних капелана у америчкој војсци. Занимљиво је да су део ове организације биле само јурисдикције које су биле у вези са Црквама у својим матицама.²¹

2.4 Православне јурисдикције у Америци након Другог светског рата

Након Другог светског рата, број Православних јурисдикција у Америци је наставио да се повећава. Белоруси и Украјинци су основали своје јурисдиције, док су се поједине постојеће етничке јурисдикције поделиле по политичкој основи у својим матицама. Православље у Америци се у међувремену мењало изнутра. Потомци емиграната са краја деветнаестог и почетка двадесетог века су говорили енглески, образовали су се у америчким школама, и губили су интересовање за културне и политичке поделе у Европи и на Блиском Истоку. Многи од њих су од почетка шездесетих година прошлог века дали снажан импулс за уједињење Православља у

²¹ Bogolepov, нав. дело, 23- 45, 57- 88. Уп. Erickson, нав. дело, 103- 127. Tarasar и Ericson ур. , нав. дело, 211- 258.

Америци. Ситуација у матицама се такође променила након Другог светског рата. Због подршке у ратним напорима, Стаљин је са совјетским властима обуставио прогон Руске Цркве, и дао јој извесну слободу да делује. Међутим, Руска Црква са Православним Црквама у Источном блоку, није могла да одлучује самостално и да живи потпуно слободно. Овакво стање је директно погодило Православне у Америци. Групе америчких Срба, Бугара, Румуна и Албанаца у Сједињеним Државама је задесила иста судбина као Русе у Америци након Октобарске револуције. Они су осећали страх и неповерење према Црквама у матицама због њихове зависности од комунистичких режима. То је довело до формирања појединих „слободних„ цркава, које су сматране за неканонске и шизматичке од стране Цркава у матицама. Уследили су дуги и скупи судски процеси око права на располагање црквеном имовином.

Избеглице и политички емигранти из Европе су поново почели да се у већем броју досељавају у Америку након Другог светског рата. Православци који су рођени и одрастали у Сједињеним државама су у том периоду узели учешће у ратовима у Вијетнаму и Кореји. Њихов амерички патриотизам је ојачао, а мењали су и начин живота, пошто су се селили у предграђа, и напуштали етничка насеља у близини својих цркава. Мисионарске парохије које су се педесетих година прошлог века оснивале у предграђима, давале су Православљу у Америци нови изглед. У њима се служило на енглеском језику, уз мање словенског, грчког или арапског.²² Фокус парохијског живота у њима је био на веронауци и богослужбеној обнови. Великиутицај на послератни живот Православне Цркве у Сједињеним Државама су имале богословске школе Часног Крста и Светог Владимира.²³ Кандидати у овим школама су, у својој земљи и на енглеском језику,

²² Митрополити Антиохијске архиепископије Антони Башир (1936-1966) и његов наследник Филип Салба, смело су средином двадесетог века заговарали употребу енглеског језика на богослужењима. Митрополија је уводила енглески као богослужбени језик у наредне две деценије. Њихов пример је следио грчки архиепископ Јаковос Кукузес (1958-1996), и наишавши на оштро противљење дела америчких Грка, добио подршку свога претходника Васењенског Патријарха Атинагоре. Erickson, нав. дело, 110-111.

²³ Прва је основана 1937.године у Памфрету у Конектикату, да би се касније преселила у Бруклајн у Масачусету. Духовна Академија Св. Владимира је основана годину дана касније у Њујорку, да би касније била пресељена у Крествуд у држави Њујорк. Важно је напоменути, да у периоду између 1923.и 1930.године, у Америци није радила ниједна богословија. Erickson, нав. дело, 108.

слушали предавања чувених професор, који су након Другог светског рата емигрирали у Америку. Предавања Георгија Флоровског из Патристике и Александра Шмемана из Лутиргике су снажно утицала на живот америчких парохија преко младих свештеника, али и лаика активно укључених у живот Цркве.²⁴

2.5 Проблем јурисдикције у послератној америчкој богословској мисли

Незаинтересованост за јединство Православне цркве је распрострањено, и то се сматра једном од највећих аномалија свештенства и верника у Америци, писао је Серж Верховској, две деценије након урушавања Руске мисије у Америци. Православни богослови у Америци су уочили да се у том периоду радило о незаинтересованости за све што излази изван оквира парохијског живота. Јединство, сарадња и подређеност централној власти, доживљавано је као опасност за власничка права. Они су сматрали да су и епископи помесних јурисдикција имали своје разлоге да се не залажу за јединство Православне Цркве у Америци. У обзир мора да се узме и чињеница, да су верске заједнице у Западној Европи и Америци склоне поделама. Након што су генерације правослвних стасале у подељености националних јурисдикција, и тако је изграђена свест, која је налик протестантској конгрегационалистичкој. Епархије помесних цркава су на тај начин почеле да се доживљавају као добровољне федерације парохија, у којима одлуке архијереја и сабора не морају да буду обавезујуће. Верховској је био мишљења да је од парохијског сепаратизма, национализам био још погубнији по јединство Православне Цркве у Америци. Серж Верховској је закључио, у једној од многих студија на тему проблема јурисдикције након Другог светског рата, да је много православца у Америци сматрало да је нација важнија од Цркве, или да је Православље национална религија, односно национална форма хришћанства. Са њихове тачке гледишта, подела Цркве у националне заједнице је најбољи облик организације, иако је такво схватање неканонско, и саборски дефинисано као јерес етнофилетизам.²⁵ Тако је православна Црква у

²⁴Erickson, нав. дело, 103- 127. Уп. Tarasac и Ericson ур. , нав. дело, 211- 258. Bogolepov, нав. дело, 23- 45, 57- 88.

²⁵ Етнофилетизам, који је посебно изражен у Православним дијаспорама, митрополит Калистос Вер назива аномалијом мешања Царства Божијег и царства овога света. Пантелис Калаицидис га назива још и „Јудино искушење“, и занимљиво је да се оно догодило у Америци, непосредно након Цариградског сабора 1872.године, који је етнофилетизам осудио као јерес. Ware, Kallistos, “Neither Jew nor Greek: Catholicity and

Сједињеним Америчким Државама напустила свој мисионарски задатак, и вратила се у своја национална гета, која су често заглажена само у себе, како сматра Џон Бинс, директор Института за Православне студије Универзитета Кембриџ.²⁶

2.6 Обнављање јединства кроз оснивање СКОБА-е

Православље је у Сједињеним Државама постало видљиво, и део јавног верског живота средином двадесетог века. Православне јурисдикције су постале део Националног савета хришћанских цркава и Светског савета цркава. Православни свештеници су били капелани у америчкој војсци. Грчки архиепископ Мајкл Константињес (1949-1958) је био први архијереј који је учествовао на инаугурацији америчког председника 1957.године. Његов наследник Јаковос је десет година касније учествовао у чувеном маршу Мартина Лутера Кинга Јунора ка Селми у Алабами. Дух оптимизма Православних у Америци се огледао у оснивању и раду неколико заједничких програма и организација Све-Православног карактера. На америчким колеџима и универзитетима су оснивана Друштва Православних хришћана (OCF) , Православни клубови при мушким и женским скаутским организацијама, као и организације Православног свештенства на локалним нивоима. Међу њима је можда најважнија Комисија за Православно Хришћанско образовање (ОСЕС), која је основана 1956.године.²⁷

Нови период за обнову јединства Православне Цркве у Сједињеним Државама је почео 1960. године, када је формирана Стална конференција канонских Православних епископа у Америкама (SCOBA). Ово тело је формирано на иницијативу грчког архиепископа Јакова, у циљу да се сви канонски епископи Америке саветују о заједничком деловању. Иницијативу су прихватиле све Православне јурисдикције, осим Руске заграничне Цркве и Украјинске Православне Цркве Сједињених Америчких Држава, због

Ehnicity”, St. Vladimir’s Theological Quarterly, vol. 57, 2013, 235-240. Уп. 6. Verkhovskoy, Serge, “The Unity of the Orthodox Church in America”, St. Vladimir’s Seminary Quarterly, vol. 5, 1961, 103.

²⁶ Binns, John, An Introduction to the Christian Orthodox Churches, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, 159.

²⁷ Ова комисија је радила на развоју јединственог катихетског програма и уџбеника за све Православне јурисдикције у Америци. Најзаслужнија за њен настанак и рад је била руска емигранткиња Софи Колумзин. Она је у старости помагала развој катихетских програма у Русији, након пада комунизма. Erickson, нав. дело, 112- 113. Уп. Tarasov и Ericson ур. , нав. дело, 234- 239.

учешћа Московске Патријаршије. Упркос изузећу ове две јурисдикције, СКОБА је постала најрепрезентативније сабрање Православних епископа у Америци, и допринела обнављању јединства Цркве у државама.²⁸

Завршно разматрање

Џон Ериксон запажа да су до средине прошлог века, Православни хришћани у Америци били подељени не само у погледу језика и обичаја, него и по политичкој основи у својим матицама. Последица тога је била мањкавост јединства Цркве коју налаже Православно богословље. Православни у Америци су тек средином прошлог века почели да буду свесни заједничког православног идентитета изван контекста етничке припадности. Исто тако су и схватили да је питање јединства Православне Цркве у Америци тесно повезано са политичким приликама у остатку православног света.

Матичне помесне Цркве су успоставиле епархије у дијаспорама, како би збринеле православне емигранте. Међутим, појам дијаспора за већину православаца у Америци, и у западном свету уопште, више не важи. Земље у које су се добровољно, или под принудом, њихови преци доселили, постале су њихова отаџбина. Појам дијаспора, налази се на списку тема за предстојећи Велики сабор, као ознака, између осталог, и за православне епархије у Америци. Са једне стране, на састанцима предсаборских комисија, анализирао се приступ који је предност давао националном и мисионарском критеријуму. Са друге стране се анализирао приступ, по коме је дијаспора у надлежности цариградског патријарха. Пасторални критеријум, који о канонској традицији суди са аспекта пасторалног јединства помесне Цркве, разматрао се као потенцијално прихватљив за превазилажење супротстављених ставова.²⁹

Нацрт текста Међуправославне припремне комисије из 1993.године, узео је у разматрање интересе мајке Цркве, потребу за Све-Православним консензусом, и важност да Васељенски патријарх у процесу проглашења црквене аутокефалије и аутономије

²⁸ Erickson, нав. дело, 113- 127. Уп. Tarasar и Ericson уп. , нав. дело, 242- 244.

²⁹ Erickson, нав. дело, 126- 127.

кординира. Богољепов и Ериксон сматрају да помесне Цркве данас морају да покажу да је канонско предање живо, а не стерилно понављање старих образаца. Тензије између помесних Цркава су до краја прошлог века само расле, уместо да нестају. Кроз двадесети век се видео очигледан недостатак поверења међу помесним Црквама, због међусобног страха од хегемонистичких амбиција. Падом комунизма у Источној Европи и Русији, на видело су изашла нова неслагања у погледу црквеног поретка. Конфликт између Москве и Цариграда је обновљен због неслагања око статуса Цркве у Естонији после 1995.године. Још сложенија ситуација је настала у Украјини, у којој је дошло до поделе на две самопроглашене аутокефалне цркве, поред треће, која је аутономна у односу на Руску Православну Цркву. Питање успостављања нове Помесне Цркве остаје нерешено. Православна Црква у Америци остаје подељена. Погледи на питања аутокефалије, аутономије и дијаспоре остају различити. Који су канонски услови за успостављање нове помесне Цркве? Која је улога мајке Цркве цркве приликом њеног успостављања? Коју улогу у томе има Васељенски патријарх? Шта бива уколико једна Црква сама прогласи независност? Ова питања која поставља Александар Богољепов остају без одговора.³⁰

Аутономија или аутокефалност би у перспективи представљала канонски статус. Анастасиос Калис, професор Православне теологије на универзитетима у Минстеру и Берну, сматра неразумним да Православна Црква у Сједињеним Државама није одавно добила статус аутокефалне цркве. Он је мишљења да стицање самосталности није могуће мирним путем, без заједничког напора аутокефалних цркава, које су директно погођене актуелним стањем.³¹

Очекивани резултати

Очекивани резултати рада су да се сагледа у којој је мери канонско решење проблема Православне јурисдикције у Сједињеним Државама ближе или даље у периоду припрема за Велики сабор Православне Цркве, у односу на период у коме је проблем настао. Такође се очекује да се Историја Српске Православне Цркве у Америци, као и

³⁰ Bogolepov, нав. дело, XIV-XXIII.

³¹ Калис, Анастасиос, Оно што бих радо да знам, 100 питања православном теологу, Задужбина за унапређење СПЦ, Цирих, 2010, 46-48

међуправолсавни, а пре свега српско-руски црквени односи у Сједињеним Државама, сагледају и разумеју у нешто ширем контексту.

Библиографија:

1. "A Statement by the Faculty of the Holy Cross Greek Orthodox School of Theology: The Leadership of the Ecumenical Patriarchate and the Significance of Canon 28 of Chalcedon", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 54, No. 1-4, 2009.
2. Arghiorgoussis, Maximos, "A Theological Apologia for the Forthcoming Great and Holy Council", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
3. Archimandrite, Serafim, *The Quest for Orthodox Church Unity in America*, Saints Boris and Gleb Press, 1973.
4. Anderson, Paul, People, *Church and State in Modern Russia*, New York, 1944.
5. Afonsky, Gregory, *A History of the Orthodox Church in Alaska (1794-1917)*, Saint Herman's Theological Seminary, Kodiak, Alaska, 1977.
6. Barrett, Richard, "Byzantine Chant, Authenticity, and Identity: Musicological Historiography through the Eyes of Folklore", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 55, No. 1-4, 2010.
7. Berger, L. Peter, "Orthodoxy and the Pluralistic Challenge", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 48, No. 1-4, 2003.
8. Bogolepov, Alexander, *The Statute of the Russian Orthodox Church of 1945*, New York, 1959.
9. Bogolepov, Alexander, *Toward an American Orthodox Church: The Establishment of an Autocephalous Orthodox Church*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 2001.
10. Bobango, J. Gerald, *The Romanian Orthodox Episcopate of America*, Romanian-American Heritage Center, 1979.
11. Bolshakoff, Serge, *The Foreign Missions of the Russian Orthodox Church*, S.P.C.K., London, 1943.
12. Boojamra, L. John, "Problems Concerning Autocephaly: A Response", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
13. Borstin, Dz. Danijel, *Amerikanci: Kolonijalno iskustvo, I*, Geopoetika, Beograd, 2004.
14. Borstin, Dz. Danijel, *Amerikanci: Drzavotvorno iskustvo, II*, Geopoetika, Beograd, 2005.
15. Borstin, Dz. Danijel, *Amerikanci: Demokratsko iskustvo, III*, Geopoetika, Beograd, 2005.

16. Binns, John, *An Introduction to the Christian Orthodox Churches*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
17. Blankley, Bethany, "Separation of Church and State Is Not in the U.S. Constitution", *The Christian Post*, 02.07.2014.
18. The Blackwell Dictionary of Eastern Christianity, Blackwell Publishers, Malden, Massachusetts, 2001.
19. Burgess, Thomas, *Greeks in America: An Account of their Coming, Progress, Customs, Living and Aspiration*, Arno Press, New York, 1970.
20. Burns, Eric, *1920 The Year That Made the Decade Roar*, Pegasus Books, New York, 2015.
21. Vapori, Nomicos Michael, "The Ecumenical Patriarchate, Seen in the Light of Orthodox Ecclesiology and History: A Response", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
22. Varela, Evangelia, "The Ecumenical Patriarchate and the World Council of Churches", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 45, No. 1-4, 2000.
23. Вуковић, Сава, *Историја Српске Православне Цркве у Америци и Канади: 1891-1941*, Каленић, 1994.
24. Ware, Kallistos, "Neither Jew nor Greek: Catholicity and Ethnicity", *St. Vladimir's Theological Quarterly*, vol. 57, 2013.
25. Ware, Timothy, *The Orthodox Church*, Penguin Books, New York, 1997.
26. Verkhovskoy, Serge, "The Unity of the Orthodox Church in America", *St. Vladimir's Seminary Quarterly*, vol. 5, 1961.
27. Volaitis, Constantine, "The Orthodox Church in the United States as viewed from the Social Sciences", *St. Vladimir's Seminary Quarterly*, vol. 5, 1961.
28. Voronov, Livery, "Unity and Diversity in Orthodox Tradition: A Response", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XVII, No. 1, 1972.
29. Garvey, John, "Religion: Eastern Orthodoxy", *The Atlantic Monthly*, maj 1989.
30. Garrett, D. Paul, *St. Innocent, Apostle to America*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1979.
31. Garrett, D. Paul, "Eastern Christianity", у *Encyclopedia of the American Religious Experience*, ур. Lippy, H. Charles и Williams, W. Peter, Charles Scribner's Sons, New York, 1988.

32. Greek Orthodox Archdiocese of America, General Regulations for the Establishment and Operation of Holy Monasteries in the Greek Orthodox Archdiocese of America, New York, 2005.
33. Grigorieff, Dimitry, "Historical Background of Orthodoxy in America", St. Vladimir's Seminary Quarterly, vol. 5, 1961.
34. Grigorieff, Dimitry, "The Orthodox Church in America from the Alaska Mission to Autocephaly", St. Vladimir's Seminary Quarterly, Vol. 14, No. 4, 1970, 196-219.
35. Guroian, Vigen, "The Americanization of Orthodoxy: Crisis and Challenge", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. 29, No. 3, 1984.
36. Davidson, James, *A Little History of the United States*, Yale University Press, 2015
37. Damascene, Hieromonk, "Archimandrite Debastian Dabovich, Serbian Orthodox Apostle to America", The Orthodox Word, Vol. 43, St. Herman Press, 2007
38. De Socio, Benedict, "The Orthodox Diaspora: Canonical and Ecclesiastical Perspective: A Response", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
39. Dobrijevic, Mirko, "The First American Serbian Apostle- Archimandrite Sebastian Dabovich", Again, vol. 16, 1993.
40. Dimopoulos, George, *Patriarch Athenagoras I: From Death to Life, and From Earth to Heaven*, Scranton, 1973.
41. Doumouras, Alexander, "Greek Orthodox Communities in America before World War I", St. Vladimir's Seminary Quarterly. Vol. 11, No. 4, 1967, 172-191.
42. Dragas, George, "Orthodox Ecclesiology in Outline", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXVI, No. 3, 1981.
43. Epps, Garrett, "Constitutional Myth #4: The Constitution Doesn't Separate Church and State", The Atlantic, 6, 2011.
44. Erickson, H. John, *Orthodox Christians in America*, Oxford University Press, New York, 1999.
45. Erickson, H. John, "Organization, Community, Church: Reflections on Orthodox Parish Polity in America", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. 48, No. 1-4, 2003.
46. Efthimiou, B. Miltiades, и Christopoulos, A. George, yp. *History of the Greek Orthodox Church in America*, Greek Orthodox Archdiocese of North and South America, New York, 1984.
47. Zinn, Howard, *A People's History of the United States*, HarperCollins, New York, 2005
48. Jenkins, Philip, *The Next Christendom: The Coming of Global Christianity*, Oxford University Press, New York, 2003.

49. John, Bishop of Brooklyn, *The Ways of the American Metropolitanate*, New York, 1949.
50. Yannaras, Christos, "Orthodoxy and the West", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XVII, No. 1, 1972.
51. Калис, Антасиос, Оно што бих радо да знам, 100 питања православном теологу, Задужбина за унапређење СПЦ, Цирих, 2010, 46-48.
52. Karidoyanes, Steven, "Music in the Parish: The Singing Parish", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 48, No. 1-4, 2003.
53. Karmiris, N, Ioannes, "Nationalism in the Orthodox Church", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXVI, No. 3, 1981.
54. Kishkovsky, Leonid, "Archbishop Tikhon in America", *St. Vladimir's Seminary Quarterly*, Vol. 19, No. 1, 1975, 9-32.
55. Koulomzin, Sophie, *Many Worlds: A Russian Life*, Saint Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1980.
56. Konstantinides, Chrysostom, "Orthodoxy and the West: A Response", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XVII, No. 1, 1972.
57. Konstantinides, Chrysostomos, "The Ecumenical Patriarchate and the Ecumenical Patriarchs from 1923. To the Present", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 45, No. 1-4, 2000.
58. Krindatch, Alexei, *Five Interesting Facts about Orthodox Church Geography and Demography in the United States*, Assembly of Canonical Orthodox Bishops in North and Central America, 2010.
59. Kuropas, B. Myron, *The Ukrainian Americans: Roots and Aspirations 1884-1954*, University of Toronto Press, Toronto, 1991.
60. Lantis, Margaret, *Ethnohistory in Southwestern Alaska and the Southern Yukon: Method and Content*, The University of Kentucky Press, Lexington, 1970.
61. Lambriniadis, Elphidoporos, "Challenges of Orthodoxy in America and the Role of the Ecumenical Patriarchate", *y The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 54, No. 1-4, 2009.
62. Lopuchin, Michael, "The Russian Orthodox Church in America: A Psycho-Social View", *y St. Vladimir's Seminary Quarterly*, vol. 8, 1964.
63. Liberovsky, Alexis, The 1st All-American Sobor Synopsis, преузето са <http://oca.org/history-archives/aacs/the-1st-all-american-sobor> 03.12.2014.
64. Liberovsky, Alexis, The 2nd All-American Sobor Synopsis, преузето са <http://oca.org/history-archives/aacs/the-2nd-all-american-sobor> 03.12.2014.
65. Liberovsky, Alexis, The 3rd All-American Sobor Synopsis, преузето са <http://oca.org/history-archives/aacs/the-3rd-all-american-sobor> 03.12.2014.

66. Liberovsky, Alexis, The 4th All-American Sobor Synopsis, <http://oca.org/history-archives/aacs/the-4th-all-american-sobor> 03.12.2014.
67. L'Huillier, Pierre, "Problems Concerning Autocephaly", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
68. L'Huillier, Peter, *The Church of the Ancient Councils: The Disciplinary Work of the Forst Four Ecumenical Councils*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, 1996
69. Magosci, Paul Robert, *The Carpatho-Rusyn Americans*, Chelsea House, New York, 1989.
70. Magosci, Paul Robert, *Russian Americans*, Chelsea House, New York, 1989.
71. Matthews-Green, Frederica, *Facing East: A Pilgrim's Journey into the Mysteries of Orthodoxy*, Harper Collins, San Francisco, 1997.
72. Meyendorff, John, "One Bishop in One City", St. Vladimir's Seminary Quarterly, vol. 5, 1961.
73. Meyendorff, John, "The Orthodox Concept of the Church", St. Vladimir's Seminary Quarterly, Vol. 6, 1962.
74. Meyendorff, John, "Contemporary Problems of Orthodox Canon Law", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XVII, No. 1, 1972.
75. Meyendorff, John, "The Ecumenical Patriarchate, Seen in the Light of Orthodox Ecclesiology and History", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
76. Meyendorff, John, *Vision of Unity*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, 1987
77. Mead, S. Frank и Hill, S. Samuel, *Handbook of Denominations in The United States*, Abingdon Press, Nashville, 1995.
78. Metropolitan of Tranoupolis, Damaskinos, "Towards the Great and Holy Council", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
79. Miltiades, B. Efthimiou, "A Brief History of Greek Orthodoxy in America 1880-2000", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. 45, No. 1-4, 2000.
80. Michael, Henry yp., *Lieutenant Zagoskin's Travels in Russian America: 1842-1844*, University of Toronto Press, Toronto, 1967.
81. Muntone, Stephanie, *U. S. History Demystified*, McGraw- Hill, New York, 2012.
82. McGeehan, John, *The Everything American History Book*, Adams Media, Avon, 2007.
83. Namee, Matthew, "Clergy salaries in 1916", *Orthodox History*, 26.10.2010.
84. Namee, Matthew, "Historical Census Data for Orthodoxy in America", *Orthodox History*, 11.10.2010.

85. Namee, Matthew, "Fr. Sebastian Dabovich and the mystery of St. Tikhon's Miter", *Orthodox History*, 21.06.2012.
86. Namee, Matthew, "St. Tikhon's Vision, 1905", *Orthodox History*, 21.10.2019.
87. Namee, Matthew, "Fr. Sebastian Dabovich on the Condition of Society, 1899", *Orthodox History*, 8.9.2019.
88. Nissiotis, N. A., "Orthodoxy and the West: A Response", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XVII, No. 1, 1972.
89. Oleksa, Michael, *Orthodox Alaska: A Theology of Mission*, Saint Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1992.
90. Panagopoulos, E. P., *New Smyrna: An Eighteenth Century Greek Odyssey*, University of Florida Press, Gainesville, 1966.
91. Papademetriou, C. George, "Theological Reflections on the Forthcoming Great Council", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
92. Papaioannou, George, *From Mars Hill to Manhattan: The Greek Orthodox in America under Athenagoras I*, Light and Life, Minneapolis, 1976.
93. Papaioannou, George, "The Diamond Jubilee Of The Greek Orthodox Archdiocese, 1922-1997", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 45, No. 1-4, 2000.
94. Pelikan, Jaroslav, "Orthodox Christianity in the World and in America", у *World Religions in America: An Introduction*, ур. Neusner, Jacob, John Knox Press, Louisville, 1994.
95. Писмо патријарха константинопољског Вартоломеја Димитрију архиепископу Америке од 16. фебруара 2005. године, *Greek Orthodox Archdiocese of America*, New York, 2005.
96. Поповић, Јустин, *Догматика Православне Цркве*, Књига трећа, Београд 1978.
97. Пузовић, Владислав, „Ауторитет Цариградске патријаршије у Православној Цркви према Сергеју Викторовичу Тријицком“, *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, књига 14, 2013.
98. Raiser, Konrad, *Religion, Power, Politics*, *World Council of Churches Publications*, Geneva, 2013.
99. Rakove, Jack ур., *Founding America: Documents From the Revolution to the Bill of Pights*, Barnes and Noble, New York, 2006.
100. Remini, Robert, *A Short History of the United States*, HarperCollins, New York, 2008.
101. Rocheau, Vsevolod, "Innocent Veniaminov and the Russian Mission to Alaska: 1820-1840", *St. Vladimir's Seminary Quarterly*, Vol 15, No. 1, 1972, 17-40.

102. Rocheau, Vsevolod, "Saint Herman of Alaska and the Defense of Alaskan Native Peoples", St. Vladimir's Seminary Quarterly, Vol 16, No. 3, 1971, 105-121.
103. Russin, Keith, "Father Alexis G. Toth and the Wilkes-Barre Litigations", St. Vladimir's Seminary Quarterly, Vol 16, No. 3, 1972, 128-150.
104. Saliba, Philip, "An Address to the Third International Conference of Orthodox Theologians", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
105. Salutos, Theodore, *The Greeks in the in the United States*, Harvard University Press, Cambridge, 1964.
106. Свештени канони Цркве, прев. Епископ Атанасије, Манастир Тврдош, Београд, 2007.
107. Salutos, Theodore, "Growing Up in the Greek Community of Milwaukee", Historical Messenger of the Milwaukee County Historical Society, Vol. 29.2, 46-60.
108. Sahas, J. Daniel, "The Orthodox Diaspora: Canonical and Ecclesiastical Perspective: A Response", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
109. Sears, Kathleen, *U. S. History 101: Historic Events, Key People, Important Locations, and More*, Adams Media, Avon, 2007.
110. Слијепчевић, Ђоко, *Историја Српске Православне Цркве, трећа књига, За време Другог светског рата и после њега*, JPI, Београд, 2002.
111. Smith, Barbara, *Orthodoxy and Native Americans: The Alaskan Mission*, OCA Department of History and Archives, Syosset, New York, 1980.
112. Spasovic, Stanimir, *The History of the Serbian Orthodox Church in America and Canada 1941-1991*, Printing House of the Serbian Patriarchate, Belgrade, 1998.
113. Spinka, Matthew, *The Church and the Russian Revolution*, New York, 1927.
113. Spinka, Matthew, *Christianity Confronts Communism*, New York 1936.
114. Spinka, Matthew, *The Church in Soviet Russia*, New York, 1956.
115. Staniloae, Dumitru, "Unity and Diversity in Orthodox Tradition", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XVII, No. 1, 1972.
116. Stokoe, Mark, и Kishkovsky, Leonid, *Orthodox Christians in North America 1794-1994*, Orthodox Christian Publications Center, Syosset, 1995.
117. Struve, Nikita, "Orthodox Missions, Past and Present", St. Vladimir's Seminary Quarterly, Vol. 7, 1963.
118. Surrency, Serapheim, "A Theological Apologia for the Forthcoming Great and Holy Council: A Response", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.

119. Surrency, Serapheim, *The Quest for Orthodox Church Unity in America*, Sts. Boris And Gleb Press, New York, 1973.
120. Schneirla, S., William, "The Future of American Orthodoxy", St. Vladimir's Seminary Quarterly, Vol. 5, 1961.
121. Schrank, Marvin Leonard James, "Problems of Orthodoxy in America: The Russian Church", St. Vladimir's Quarterly, Vol. 4, 1962.
122. Schmemmann, Alexandar, "The Canonical Position of the Russian Orthodox Church of North America", Year Book of the Russian Orthodox Greek Catholic Church, New York, 1953.
123. Schmemmann, Alexandar, *The Historical Way of Orthodoxy*, New York, 1954.
124. Tarasar, Constance и Ericson, John, yp. *Orthodox America 1794- 1976: Development of the Orthodox Church in America*, Deparyment of History and Archives, Syosset, New York, 1975.
125. Tarlson, Nick, "Greek Orthodox Liturgical Music in the United States: The Impact of the "California Composers" ", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. 57, No. 1-4, 2012.
126. Tobias, Robert, *Communist-Christian Encounter in East Europe*, Indianapolis, 1956.
127. Tocquerville, Alexis de, *Democracy in America*, Bantam Dell, New York, 2000.
128. The American Orthodox Church is Holy, Catholic and Apostolic: It Must Now be One, Orthodox Christian Laity Occasional Papers series, No. 8, 2016.
129. The American Church and the Ecumenical Patriarchate: Governance, Diaspora, Role of Women, Orthodox Christian Laity, Boston, 1998.
130. "The Fourth Pre-Conciliar Pan-Orthodox Conference: Communique", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. 54, No. 1-4, 2009.
131. "The Fourth Pre-Conciliar Pan-Orthodox Conference: The Orthodox Diaspora", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. 54, No. 1-4, 2009.
132. "The Fourth Pre-Conciliar Pan-Orthodox Conference: Rules of Operation of Episcopal Assemblies in the Orthodox Diaspora", y The Greek Orthodox Theological Review, Vol. 54, No. 1-4, 2009.
133. The Boisi Center for Religion and American Public Life, Separation of Church and State, npeyzero ca http://www.bc.edu/content/dam/files/centers/boisi/pdf/bc_papers/BCP-ChurchState.pdf, 01.01.2015.

134. Upson, Stephen, *Orthodox Church History*, Brooklyn, 1954.
135. Ushimaru, Proclus, *Bishop Innocent: Founder of American Orthodoxy*, Metropolitan Council Publications, Bridgeport, 1964.
136. FitzGerald, E. Thomas, "The Orthodox Church", *Denominations in America*, No. 7, Westport, Greenwood, 1995.
137. FitzGerald, E. Thomas, "The Development of the Orthodox Parish in the United States", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 48, No. 1-4, 2003.
138. FitzGerald, E. Thomas, "Reflections on the Jubilee: Holy Cross Greek Orthodox School of Theology, 1937-2012", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 58, No. 1-4, 2013.
139. Flax, Bill, "The True Meaning of Separation of Church and State", *Forbes*, 07.09.2011.
140. Haddad, M. Robert, "Reflections on the Ethical Dimensions of the Topics of the Great and Holy Synod: A Response", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
141. Haddad, M. Robert, "Ecclesial and Ethnic Identities Within the American Religious Scene: A Response", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 48, No. 1-4, 2003.
142. Harakas, Stanley, "Reflections on the Ethical Dimensions of the Topics of the Great and Holy Synod", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
143. Harakas, Stanley, "Social Concern and the Greek Orthodox Archdiocese", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXV, No. 4, 1980.
144. Harakas, Stanley, "Archbishop Iakovos", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 29, No. 3, 1984.
145. Harakas, Stanley Samuel, "Ecclesial and Ethnic Identities Within the American Religious Scene", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 48, No. 1-4, 2003.
146. Haskell, Peter Carl, "American Civil Religion and the Greek Immigration: Religious Confrontation before the First World War", *St. Vladimir's Seminary Quarterly*, Vol. 19, No. 1, 1975, 9-32.
147. Heffner, Richard, *A Documentary History of the United States*, Penguin Group, New York, 2013.
148. Хопко, Томас, *Православна вера: О Библији и историји Цркве*, Келенић, Крагујевац, 2006.
149. Hopko, Thomas, "The Orthodox Parish in America", *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 48, No. 1-4, 2003.

150. Cavarnos, Constantine, “A *Theological Apologia for the Forthcoming Great and Holy Council: A Response*”, The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
151. Corey, S. George, *The First One Hundred Years: A Centennial Anthology Celebrating Antiochian Orthodoxy in America*, Antakya Press, Englewood, 1995.
152. Constantelos, J. Demetrios, “The Orthodox Diaspora: Canonical and Ecclesiastical Perspective”, The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
153. Counelis, James Steve, “Contemporary Epistemology, Formative Theology and the Forthcoming Great and Holy Council”, The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXIV, No. 2,3, 1979.
154. Cullop, Floyd, *The Declaration of Independence and The Constitution of the United States of America*, Signet Classics, New York, 2009.
155. Chevigny, Hector, *Russian America: The Great Alaskan Venture: 1741- 1867*, Viking Press, New York, 1965.
156. Chrysavgis, John, *The Ecumenical Patriarchate: A Brief Guide*, The Order of St. Andrew the Apostle Archons of the Ecumenical Patriarchate, New York, 2004.

Извештај Комисије
за одобрење теме докторске дисертације
кандидата Милета Суботића под насловом
„Историјско-еклисиолошки аспекти организације Православне Цркве у САД
у првој половини XX века“

Дана 7. јула 2016. године студент докторских студија Миле Суботић одбранио је предлог теме докторске дисертације под насловом „Историјско-еклисиолошки аспекти организације Православне Цркве у САД у првој половини XX века“ пред Комисијом у саставу: проф. др Радомир Поповић, (председавајући), проф. др Зоран Крстић и доц. др Растко Јовић.

Докторанд Миле Суботић је у првом делу писаног Образложења теме истакао релевантност и важност теме дисертације и као један од аргумента за избор теме навео непостојање релевантне литературе и квалитетних истраживања за овај период црквеног живота православне Цркве у САД. Кандидат је указао на то да му је циљ да кроз квалитетније разумевање самих почетака Православља у САД, а посебно у наведеном периоду до прве половине XX века обради значајне догађаје који су га определили управо за овај период. Као веома важну ствар, докторанд је истакао да период прве половине XX века карактерише масовна емиграција у САД, што је истовремено довело до формирања мноштва различитих националних епархија. По први пут, десила се ситуација без преседана, тј. одједном се више црквених јурисдикција нашло на једном простору. Управо је ова историјска ситуација одредила да се рад посвети управо зачецима кризе. Период истраживања се симболично завршава са настанком SCOBA-е која је почетак у настојању обнове јединства православних. Вредно је помена да кандидат даје веома опширан списак литературе коју намерава да користи у писању дисертације.

Расправљајући о дисертабилности саме теме чланови комисије су кандидату указали на неопходност јасног профилисања и проблематизовања теме. Такође, указано је на неколико аспеката на којима кандидат мора више да ради како би његова дисертација добила на квалитету. Пре свега, проблематизована је периодизација рада али и потреба да кандидат јасније изрази сопствени став у вези са могућим решењима. Са друге стране, кандидату је предложено да образложи колико канонска проблематика заиста утиче и

ствара историјску проблематику за конкретне чланове Цркве. Са тим у вези, кандидату је предочено да размисли и о последицама своје тезе за изналагање нових канонских решења, тј. старе форме очигледно не рефлектују савремену ситуацију.

Комисија се нарочито бавила питањем проблематике самог термина „дијаспора“. Уколико тај термин осликава једну привремену црквену стварност, онда је његова употреба данас итекако упитна. Чини се да термин дијаспора само указује на нашу евроцентричну слику цркве која је баштињена из времена Византије и која не одговара садашњем тренутку. Средњевековна мисао је превладавала теолошку свест о томе да је сва земља Господња и да не постоји никаква дијаспора за цркву. У вези са овим, комисија је кандидату указала на потребу продубљивања истраживања. Посебно је истакнуто да је неопходно да рад садржи тему аутокефалије. Предочено је кандидату да проблематизује питање аутокефалије која је настала као потреба бољег јединства, а данас представља „аутокефализам“, тј. идеологију која раздира Цркву. Све примедбе су имале за циљ да продубе и самим тим побољшају квалитет истраживања, као и да кандидату помогну да увиди многоструке аспекте задате проблематике.

Докторанд Миле Суботић је успешно одговорио на питања чланова Комисије, прихватајући њихове примедбе. Комисија закључује да је тема која је предложена за тезу докторског рада дисертабилна, и да кандидат поседује неопходне компетенције за њену успешну обраду.

У Београду, 11. 7. 2016

Чланови Комисије

1. -----

Проф. др Радомир Поповић

2. -----

Проф. др Зоран Крстић

3. -----

Доц. др Растко Јовић